

14. Management chovu prasat

Existuje více možností chovu prasat od zájmové činnosti až po hospodářskou v intenzivních, polo-intenzivních nebo ekologických chovech. Tyto chovy se liší v ekonomické výtěžnosti, pracnosti, ale v neposlední řadě také dopadem na prasata a jejich životní pohodu. Obzvláště úroveň welfare v intenzivních chovech prasat využívaných na reprodukci a výkrm je v poslední době často diskutovaným tématem.

Je nutné podotknout, že způsob ustájení prasat se neustále vyvíjel a stále vyvíjí. Před velkým rozmachem živočišné produkce bylo zvykem chovat v domácnostech velké množství hospodářských zvířat, tedy i prasat. Ta byla obvykle ustájena jednotlivě nebo v menších skupinkách ve vnitřních ustájeních, často s venkovním výběhem, kde byla prasata přes léto. Po druhé světové válce se začala živočišná výroba rozvíjet v tom smyslu, že se začaly zakládat farmy s chovem jednoho vybraného živočišného druhu a spolu s tím přicházela i změna ustájení těchto zvířat. Nebylo neobvyklé, že prasata byla chována v klecích, či uvázaná, s celoročním pobytem ve vnitřních ustájeních. S rozmachem tohoto způsobu chovu a narůstajících počtů chovaných hospodářských zvířat se také začaly více probírat otázky týkající se způsobu takových chovů s ohledem na produkci a také na welfare zvířat. Od této chvíle se vyvíjely požadavky na chov, jak je známe dnes a dále se vyvíjejí. V některých zemích se stále prasata chovají i s možností venkovních výběhů, stejně jako v našich podmínkách je tomu tak například u ekologických chovů. Tato metoda však není vždy možná s ohledem na ekonomiku, prostor a zdraví zvířat. V některých státech jsou prasata také vypouštěna do lesů, kde je jejich rytí prospěšné před vysazováním nových stromů při zakládání lesů.

14.1. Intenzivní chovy

V těchto chovech je soustředěno velké množství prasat v otevřeném nebo uzavřeném oběhu a je zaměřen na maximální ekonomickou výtěžnost. V případě uzavřených oběhů jsou v rámci jednoho objektu stáje pro prasnice, kde probíhají inseminace, porody a odstav selat. Selata jsou po odstavu ustájena po skupinkách jednotlivých váhových kategorií během celého výkrmu až do odjezdu na porážku. Mohou být používány bezstelivové nebo stelivové systémy a to s hlubokou nebo nízkou podestýlkou. Stelivové systémy se používají spíše v menších chovech, v intenzivních je obvykle použita roštová podlaha bez steliva, kdy mezi

jednotlivými rošty trus propadává. Tyto podlahy jsou výhodnější v udržování čistoty, ale jsou tvrdé a mohou způsobovat otlaky ležícím zvířatům a v horším případě i problémy s končetinami. Na tyto rošty vzhledem k technologiím není možné dávat podestýlku jako je sláma). A hluboká podestýlka v intenzivních chovech není příliš vhodný zejména s ohledem na velkou pracnost udržování tohoto systému a chovu samotného.

14.1.1. Chov prasnic

V případě prasnic v intenzivních chovech, na rozdíl od divokých prasat, není dodržena sezónnost porodů. Prasnice jsou obvykle zařazeny do reprodukce na konci puberty s váhou okolo 100-120 kilogramů. Před zařazením do stáda jsou umístěny do karantény, především z důvodu prevence zavlečení nákaz do chovu.

Prasnice jsou ustájeny buď individuálně, nebo ve skupinkách dle fáze reprodukce, ve které se právě nachází. V období po odstavu jsou během první říje po porodu, inseminace a diagnostiky březosti ustájeny v individuálních klecích, které jsou tvořeny železnou konstrukcí. Po tomto období jsou během březosti ve skupinkách s ostatními prasnicemi až do týdne před očekávaným termínem porodu, kdy jsou opět umístěny do individuálních klecí. Tyto klece mají v blízkosti prostor, kde se mohou ukrýt selata, obvykle je v těch místech i vyšší teplota, která selata vyžadují, ale pro prasnici není vhodná. Kovová konstrukce omezující pohyb prasnic zabraňuje poranění nebo zalehnutí selat. Jak již bylo řečeno, prasnice po odstavu selat jsou ustájeny v individuálních klecích. Estrus u nich nastupuje během 5-7 (10) dnů po odstavu.

Způsob ustájení má zásadní vliv na welfare prasnic a také na projevy jejich chování. Zatímco ve volných výběžích stráví prasnice mnoho času vyhledáním a přijímáním potravy, popocházením a projevy sociálního chování při interakci s ostatními členy skupiny nebo stavěním hnízda před porodem, prasnice v intenzivních chovech, kde jsou ustájeny v kovových klecích s omezením pohybu a chudém prostředí stráví nečinností i více než 80 % času. Jediným jejich zpestřením dne je příjem krmiva, který však v této fázi bývá snížen. Ustájení by měla být koncipována tak, aby nedocházelo k přenosu nemocí, vzniku ran po kontaktu s konstrukcemi nebo v rámci agresivních střetů sousedících prasnic a také podlahy musí být uzpůsobeny tak, aby nemohlo dojít ke zranění nohou. V některých státech jsou prasnice chovány na podestýlce a nejsou odděleny od selat, případně jsou ve vyšším věku selat umístovány do společných skupin s ostatními prasnicemi.

Foto:

Prasnice ustájené po odstavu.

Foto:

Prasnice ve společném ustájení.

Foto:

Prasnice ustájené při porodu a poté se selaty.

14.1.2. Chov kanců

Kanci jsou chováni buď za účelem odebrání spermatu (příprava inseminačních dávek) nebo pro přirozenou plemenitbu. Před využíváním v plemenitbě jsou obvykle umístěni do karantény a jsou jim provedeny všechny nezbytné zdravotní zkoušky. Kanci jsou ustájeni individuálně ve venkovním výběhu nebo v kotci větších rozměrů, ideálně tak, aby viděli na jiná prasata nebo byli v jejich blízkosti. Izolace kanců je zcela nevhodná. V reprodukčních částech chovu se používají zejména k diagnostice říje u prasnic, kdy jsou každý den, nejlépe ráno a večer, prováděny uličkami mezi prasnicemi. Jejich přítomnost a feromony obsažené ve slinách stimulují říji a zlepšují její projevy, takže jsou snáze detekovatelné. V tomto případě

jsou k samotnému připouštění používání jenom výjimečně, naproti tomu existují chovy, kde jsou kanci přímo určeni k připouštění prasnic.

Péče o kance zahrnuje kartáčování, mytí a péči o spárky, zejména zdraví nohou je u kanců zásadní z důvodu velkého zatížení během vzeskoku na prasnice nebo na fantoma při odběru ejakulátu. Poranění nohou nebo jiné bolestivé stavy stejně jako nevhodná péče nebo nevhodné složení krmné dávky může zcela znehodnotit použití kance k plemenitbě a to s ohledem na kvalitu semene nebo při bolestivých stavech neochotou k vzeskoku. Je vhodné, když má kanec jednoho nebo dva ošetřovatele, na které je zvyklý. S kanci je třeba zacházet klidně s minimální mírou stresu, zároveň však musí kanec svého ošetřovatele respektovat.

Foto:

Individuální ustájení kance.

14.1.3. Výkrm

Selata jsou u matky do svého odstavu, který se může lišit dle země, kde jsou chována nebo podle konkrétního chovatele. Nejčastějším způsobem odstavu v České republice je odstav 28.-31. den ve hmotnosti zhruba 5 kg. Selata jsou přemístěna do kotců po skupinách, obvykle se jedná o selata z více vrhů. Není vhodné dělat příliš velké skupiny, ideální je 10-20

selat. V méně intenzivních chovech jsou prasata ve výkrmu chována i v systémech na podestýlce ve větších prostorách, kde je ustájeno až 40 prasat. Příliš velké skupiny vedou k vyšší agresivitě z důvodu neustálené hierarchie skupiny a malého prostoru, je zde vyšší riziko stresu, poranění a souboje o potravu nebo místa u napáječky.

Foto:

Odstavená selata.

14.1.4. Problémy související s prostředím

Velká koncentrace zvířat může mít vliv na zdravotní stav a welfare prasat. Vzhledem k velkému množství zvířat na relativně malém a navíc uzavřeném prostoru, může docházet k navýšení koncentrací dráždivých plynů, zejména oxidu uhličitého a amoniaku. U zvířat lze v tomto případě vidět zarudnutí spojivek a zvýšený neklid. Dráždění sliznice se mohou stát vstupní bránou pro patogeny způsobující infekce respiračního traktu. Ke snížení koncentrace dráždivých plynů je zapotřebí především kvalitní větrací technologie.

Dalším důležitým aspektem je vhodná teplota ve stájích, vlhkost vzduchu a jeho proudění. Ideální teplota se pohybuje mezi 18-22 °C, vyšší je potřeba u selat. Nízká teplota ve stájích způsobuje horší konverzi krmiva, protože větší část krmiva spotřebovává organismu k zahřání, naopak při vyšších teplotách krmiva prasata žerou méně. Zvýšená vlhkost je problémem ve špatně větraných stájích a u prasat může přispívat k přehřátí, naopak v nízkých teplotách způsobuje vyšší výdej tepla z těla prasat. Nízká vzdušná vlhkost způsobuje vysychání sliznic a spolu s drážděním stájovými plyny se opět stávají přístupnější pro uchycení patogenních mikroorganismů. Spolu s teplotou a vlhkostí ve stáji je mikroklima ovlivněno také prouděním vzduchu, zejména průvan prasat špatně snášejí. Mezi další aspekty, které negativně narušují welfare prasat a jejich užitkovost, patří velká hlučnost technologií, špatné zacházení ze strany člověka, způsob a délka osvětlení stájí a odklizení hnoje.

Foto:

Otlaky způsobené kovovými konstrukcemi.

14.2. Alternativní chovy

Lze říci, že vnitřní ustájení prasat v intenzivních chovech není ideálním pro welfare prasat. Nemusí to však být pravda vzhledem k mnoha faktorům, která tvoří úroveň života prasat. Například parazitické onemocnění prasat je častější ve venkovních výbězích než ve vnitřních prostorách, naopak morbidita je u nich obecně nižší. Rovněž po stránce vnějšího prostředí jsou lépe říditelná zařízení ve vnitřních prostorách, kde lze prasatům nastavit ideální teplotu. Prasata ve vnějších ubikacích také nepřicházejí do tak úzkého kontaktu s člověkem, takže manipulace při transportu na porážku pro ně může být mnohem stresující než u prasat ve vnitřních ustájeních, která přichází s člověkem úzce do styku každý den.

V alternativních chovech mají prasata více prostoru, je jim umožněn pohyb venku a ve skupinách a mohou tak uplatnit přirozené chování včetně rytí a poskytování mateřské péče. V případě prasnic se selaty se používají nastlané prostory, kde oddělující přepážky mezi selaty a prasnicí mohou zcela chybět. Často je umožněn přirozený odstav, který má pozitivní vliv na matku i mláďata, ale prodlužuje dobu mezi březostmi a je tak ekonomicky méně výhodný. Prasnice se také mohou nechat ve skupině, nejlépe v počtu 6-8 prasnic, i v případě porodu a kojení, v takovém případě je však potřeba mít ve skupině prasnice s podobně načasovaným porodem a také skupinu kontrolovat a nesnášenlivé prasnice oddělit. Venkovní systémy jsou velmi vhodné i při výkrmu, kdy prasata mohou trávit mnoho času prvky přirozeného chování jako je u selat hravé chování, později rytí v zemině. Obvykle jsou zde prasata chována na větší rozloze, takže nedochází k bojům nebo ze střetů mají prasata možnost uniknout, je však třeba zajistit úkryt při nepřízní počasí.

Video:

Prasat chovaná ve volném chovu (pet prasata):

<https://youtu.be/JGS9ML5UQzw>

Foto:

Prasata ve volném chovu (pet prasata):

